

MUHTAR AVEZOV'UN SİYASİ PORTRESİ

Muhtar Avezov'un hayatı, bir yandan ilginç, öte yandan da zamanın getirdiği karmaşıklıklarla doludur. Çalışmalarının zamanın şartları içinde farklı değerlendirilmesinden dolayı, hayatım nispi olarak birkaç döneme ayırabiliriz: Birinci olarak, hayattaki yerini arayan gençlik dönemi, ikinci olarak 1920 1950'li yıllar "Milliyetçi burjuva", "feodalizmin sesi" olarak suçlandığı dönemdir. Üçüncü olarak 1950 1960'lı yıllarda ana "parlak internasionalist" unvanını taktığı dönemdir. Hayatının son yıllarında M. Avezov tenkit dışı bırakıldı (AVEZOV, 1959). Vefatından sonraki dönemlerde 70. Doğum yılı münasebetiyle yapılan tezler ve konferanslarda onun yeteneği ve çalışmalarının " mümtaz " olduğundan bahsedilen değerlendirmeler akımı patladı (AVEZOV, 1972). 1980'li yıllarda onu Abay'dan sonraki "üstün" olarak değerlendirdiler (AVEZOV, 1980).

Bundan sonraki yıl dönümü törenlerinde söylenen palavra benzetmeler ağırbaşlı ve ciddi niteliklere dönüştü. Dünya çapındaki üstünlüğünü, bilginliğinden, edebiyat tenkitçisi, eğitimci, siyasi sosyal faaliyeti, insanlığı hakkında yazılıyor, (AVEZOV, 1989) her araştırmacının ilgi alanı oluyordu.

M. Avezov hatıralarında "Abay şiirleri ve felsefesiyle eğiterek, onu yönlendirenin dedesi Avez ve amcası Kasım olduğunu" belirtmektedir (AVEZOV, 1961; 157159)

Bu görüş M. Avezov'un eseri ve sanatı üzerine araştırma yapanların çalışmasının özünü oluşturuyor.

Böyle devam edilen biyografik bilgiler, Semey şehrindeki 5 sınıflı Rus lisesi, Semey Eğitim Semineryasındaki yılları, Kazakistan Merkezi Yürütme Komitesi'ndeki çalışma "Abay", "Şolpan" dergisindeki iş birliği, Taşkent Orta Asya Üniversitesi'ndeki asistanlık yılları, hepsi de Abay mirası ile sıkı sıkıya bağlı olduğunu göstermektedir. M. Avezov 1920'li yıllara kadar kendisini yazar, gazeteci, tenkitçi alim, filozof olarak göstermişti. "Bilim", "Kültür ve Milliyet", "Felsefe Hakkında" çalışmaları buna delil oluyor (MARGULAN, 1980; 167).

M. O. Avezov devrinin temsilcisidir. Onun dünya görüşünün oluşmasında Kazak aydınlarının öncüleri Ç. Valihanov, Abay, Altınсарın ve başkalarının insani, eğitimci fikirlerinin etkisi az değildir. Öte yandan devrin getirdiği türlü sosyal ideoloji ve kültürün etkisinde

C. A. MARİNA

Ahmet Yesevi Ü. Öğr. Üyesi

Kazak Türkçesinden Aktaran:

Banu MUHYAEVA

bulundu. Sovyet iktidarının bölgedeki temelini, sömürge niteliğini taşıyan Avrupalı işçi sınıfı oluşturdu. Gayri "Sınıf üyeleri" olarak değerlendirilen Avrupa seviyesinde "eğitim gören Kazaklar" politika, kültür alanında faaliyet gösterdiler. Sömürge niteliğindeki yeni iktidarın teşekkül etmesi ağır ve karmaşık süreçten geçti, Uzman kadro eksikliğinden dolayı Bolşevikler sınıfçı ilkelerini ihmal ederek, hatta sürgündeki aydınlara bile baş vurmak zorunda kaldı. Milli ayaklanmadaki siyasi hareketin öncüleri olan Kazak aydınları, "tereddüt" döneminden sonra, Bolşevik hükümetini desteklemeye mecbur oldu.

M. Avezov'un da dahil olduğu aydınlara hedefi dönemin karmaşıklığından Kazak halkının bütünlüğünün, kültürünün, tarihinin korunmasını

sağlayabilmektir. Kazak halkım bu hedefe ulaşırabilecek yolun bilim ve eğitim olduğunu farkettiler. Bu ülkü, bu görüş M. Avezov'u "Alaşordacılarla" sıkı sıkıya bağladı.

M. Avezov'un Leningrad Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi'nin Dil-Edebiyat Bölümünde, sonradan da Orta Asya Devlet Üniversitesi'ndeki (Taşkent) asistanlık yıllarında ve ülke arşivlerinde yaptığı araştırmalar, uzmanlık yolunun çizgilerini gösterir. Burada fikir ve görüşlerinin ürünü olarak "Kazak Edebiyat Tarihi" ve diğer çalışmalarından bahsedebiliriz. M. Avezov'un Abay'ı halk şairi olarak gösterme çabaları, prolet kültürler (işçi sınıfına tapınma) tarafından, "reaksiyon hareketindeki düşman eleman" olarak suçlanıp eserlerinin yasaklanmasına mâl oldu (Sovyet Bozkır, 1928; 2 Ağustos)

Sosyalizm eski Rus halkının üstünlüğünü koruma ülküsünü devam ettirdi. Stalin rejimi Rus tarihinde doğru değerlendirilmedi. Kazak kültürünün gerçek kaynakları ve geleneksel bağları dikkate alınmadı. Rus kültürünün ilerici etkisi ve ideoloji dayanaklığına ayrıcalık tanındı.

Bu dönemden itibaren sadece milliyetçi

liderlerin ortadan kaldırılmasıyla bitmeyen ve halkın milli duygusunun yok edilmesi gözetlenen Bolşevik ideolojisi üstünlük kazandı. Bu hareketin sonu siyasi suçlamalar ve Kafes (1928) "Kazakistanskaya Pravda" Gazetesinde yayınlanan M. Avezov'un en başarılı eserlerini inkar eden açık bildirisidir. 1930'lu ve 1940'lı yıllar Avezov'un yeni sahadaki çalışmaları dönemidir. Bu dönemde Puşkin'in şiirlerini Kazakça'ya aktarma problemlerini yazıyor. Shakespeare, Gogol'u tercüme ediyor, fakat Abay'dan vazgeçmiyor. O, Kazak Edebiyatının milli özelliklerinde derinleşmiyor, fakat makalelerinde dünya sanatındaki ortak insani değerler hususunu ileri sürerek, bu fikrinden vazgeçmediğini gösteriyor.

1932 yılından itibaren Abay romanının 2 cildini baskıya hazırlıyor. 1942 yılında 1. Cilt, 1947 yılında "Abay Jolu" romanının 2. cildi basılıyor. Eserleri Stalin Ödülünü kazanıyor. M. Avezov ilk yazar, Kazak İlimler Akademisi akademisyenidir. Kazakistan Cumhuriyeti Dil ve Edebiyat Enstitüsünde Folklor Bölümünün açılmasını sağlayan Kazak folklor araştırmacısıdır. Fikri ve görüşü yüzünden Stalin'in soy kırımına uğrayarak, Moskova'ya gitmeye mecbur kalıyor. Moskova Üniversitesi'nde Sovyet halkları edebiyatı dersleri veriyor. M. Avezov her dönemin getirdiği sorumluluğun farkındaydı. Hayatının son dönemlerinde büyük şöhret kazandı. "Abay Jolu" epik romanından sonra yenileşme problemlerini çalışmasına konu ediniyor. Onun için her zaman "insan" çok önemli idi. Özellikle çağdaşlarının dünya görüşünden, toplum hayatından ve yaşam tarzından yarının insanını görebildi.

M. Avezov'un her zaman ilgi alanı insan ve insanlık oldu (AVEZOV, 62 - 68). Onun halk için yaptığı çalışmaları, 1959 yılında Lenin ödülünü kazandı. İlci yıl soma vefat etti.

KAYNAKLAR

AVEZOV, Muhtar			
1961	Her Yıllar Düşünceleri, Almatı.	1972	M. Avezov Çağdaşları Hatırasında, Almatı.
MARGULAN, A.			
1980	Sanat Yolunun Başlangıcı Kitabından Muhtar Avezov Sovyet Edebiyatının Klasığı, Almatı.	1989	M. Avezov ve Çağdaş Edebiyat, Almatı.
-----		-----	
1931	Kazakistan Komünist Partisi Bildirileri	1928	Sovyet Bozkır, 2 Ağustos